

COVID O'TKAZGAN SURUNKALI YURAK YETISHMOVCHILIGI BOR
BEMORLARDA ANTIOKSIDANT TERAPIYA

Рахимова Матлюба Эшбоевна

Доцент

Сайидов Камолiddин Шахриддин уғли

Магистр

Хушназаров Қодирали Эркин уғли

Магистр

Kardiyomiyositlarda SARS-CoV-2 ta'sirida to'g'ridan-to'g'ri zararni istisno qilib bo'lmaydi. Koronavirus infektsiyasi bilan vafot etgan bemorlarning yuragidan olingan otopsiya namunalarda virusli RNK ham qayd etilgan. To'g'ridan-to'g'ri zarar yetkazuvchi ta'sirga qo'shimcha ravishda, pnevmoniya va SARSdagi gipoksemiyaning hujayra ichidagi atsidoz va lipid peroksidatsiyasining rivojlanishida kardiomiotsitlar membranasining fosfolipidlari va apoptozi bilan zararlanishi ko'rib chiqiladi. Boshqa tomondan, laktikatsidoz, E.D. Bazdyreva va boshqalar diastolic disfunktsiyaga va koronar perfuziyaning buzilishiga olib kelishi mumkin.

E. Nakou va boshqalarga ko'ra, COVID-19 bilan bog'liq yurak-qon tomir asoratlarini keltirib chiqaradigan asosiy taxminiy patofiziologik mexanizmlar quyidagilardan iborat:

- Miokardning bevosita sitotoksik shikastlanishi;
- Kardiyoprotektiv funktsiyani bajaradigan ACE 2 ni bostirish (antibrotik, antioksidant va yallig'lanishga qarshi omil);
- endotelotsitlarning shikastlanishi, tromboz va yallig'lanish;
- endotelial disfunktsiyaga va komplement yo'llari, trombotsitlar, fon Villebrand omili va to'qima omilining faollashishiga olib keladigan yallig'lanishga qarshi sitokinlarning haddan tashqari ishlab chiqarilishi, ular birgalikda tromboz xavfini oshiradi;
- gipoksik shikastlanish;
- dorilarning nojo'ya ta'siri (azitromitsin, tosilizumab, xlorokin va gidroksiklorokinning roli muhokama qilinadi)

Aterosklerotik plaklarni beqarorlashtirish ham taklif qilingan mexanizm deb hisoblanadi.

So'nggi tadqiqotlar antiviral terapiyaning mumkin bo'lgan bilvosita kardiotoksik ta'siri haqida xabar beradi. Xususan, lopinavir va ritonavir kabi antiviral preparatlar, ayniqsa QT oralig'i uzoq bo'lgan yoki o'tkazuvchanlik buzilishi xavfi bo'lgan bemorlarda QT va PR uzayishiga olib kelishi mumkin.

Bugungi kunda COVID-19 ning yurak-qon tomir oqibatlarini rivojlanish mexanizmlari tobora ko'proq qiziqish uyg'otmoqda. Yallig'lanish reaksiyasi kardiyomiyositlarning o'limiga va desmosomal oqsillarning tolali yog'li almashinuviga olib keladi, deb ishoniladi. Yurakdagi o'zgarishlar, shuningdek, miyokard zaxirasining pasayishiga, RAASning buzilishiga va glyukokortikoid terapiyasiga olib keladi. Miyokarddagi fibrozning rivojlanishi o'zaro aritmiyalarning paydo bo'lishiga tahdid soladi. Bundan tashqari,

aritmialar giperkatekolaminemiya, yallig'lanishga qarshi sitokinlar tarkibining ortishi bilan qo'llab-quvvatlanadi.

Metabolik xususiyatlarga ega bo'lgan dorilarning yagona tasnifi mavjud emas va hozirgi vaqtda u shartli. Eng ko'p ishlatiladigan tasniflardan biri dorilarni ta'sir mexanizmiga ko'ra to'g'ridan-to'g'ri (patogen omillarning CMC ga ta'sirining og'irligini kamaytirish) va bilvosita (miyokardga yukni kamaytirish) bo'linadi.

Metabolik dorilarning ta'sir qilish mexanizmiga ko'ra, quyidagi guruhlar ajratiladi:

antioksidantlar - tana hujayralarini toksik ta'sirlardan himoya qiladi, xususan CMCda ular lipid peroksidatsiyasini oldini oladi yoki sekinlashtiradi. Bu guruh vakillari koenzim Q10, metiletilpiridinol, etilmetilhidroksipiridin suksinat;

sitoprotektorlar - ishemiya sharoitida miyokard tomonidan kisloroddan foydalanishni yaxshilaydigan dorilar. Ushbu guruhning vakili trimetazidindir;

antihipoksantlar - bu organlar va to'qimalarning gipoksiyaga chidamliligini oshiradigan, shuningdek, organizm tomonidan kisloroddan foydalanishni yaxshilaydigan dorilar. Vakillar Actovegin, natriy polidihidroksifenilen tiosulfonat, shuningdek, Cytochrome C preparati. Sitokrom C (CH-C) metabolik agent, antihipoksik, energiyatropik ta'sirga ega bo'lgan membrana himoyachisi, organizmdagi plastik jarayonlarni rag'batlantiradi, katalizator hisoblanadi. hujayrali nafas olish uchun oksidlovchi reaksiyalarni rag'batlantiradi va shu bilan metabolik jarayonlarni faollashtiradito'qimalarning gipoksiyasini kamaytiradi [10]. 1990-yillardan beri TsKh-S yurak kasalliklarini davolashda mahalliy klinik amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llaniladi, ammo uni CHF va yurak aritmialarida qo'llash uchun dalillar bazasi hali ham etarli emas;

Metabolik dori guruhlari, shu jumladan CH-C dan turli xil dori-darmonlarni standartlashtirilgan qo'llash boshlanishining katta kamchiliklari ham ma'lum bir klinik vaziyatda u yoki bu dorini oqilona tanlash bo'yicha qiyosiy tadqiqotlarning yo'qligi hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi: CHFda aritmiya bilan og'rigan bemorlarda CH-S ning klinik, antiaritmik va antiishemik samaradorligini davolashning kasalxonada bosqichida va kasalxonadan keyingi olti oy ichida ularda yurak-qon tomir kasalliklarining rivojlanishi bilan bog'liqligini o'rganish. (qayta kasalxonaga yotqizish, o'tkir MI, o'tkir miya qon aylanishi - insult, o'lim).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1 Ponsford M.J., Uord T.J.C., Stoneham S.M., Dallimor C.M. va boshqalar. Kasalxonada va jamoat COVID-19 bilan bog'liq statsionar o'limni tizimli ko'rib chiqish va meta-tahlil immuniteti zaif kattalarning zaifligini ochib beradi. *old. Immunol.* 2021; 12:744696. DOI: 10.3389/fimmu.2021.744696

2 Teylor C.A., Patel K., Pham H., Whitaker M. va boshqalar. Laboratoriya tomonidan tasdiqlangan COVID-19 bilan kasalxonaga yotqizilgan kattalar orasida kasallikning og'irligi SARS-CoV-2 B.1.617.2 (delta) dan oldin va davrida ustunlik - COVID-NET, 14 shtat, 2021

yil yanvar - avgust. *Morb. Mortal Wkly Rep.* 2021; 70(43): 1513–19. DOI: 10.15585/mmwr.mm7043e1

3 Rassoixin V.V., Samarina A.V., Belyakov N.A., Trofimova T.N. Epidemiologiya, klinika, diagnostika, COVID-19 kasalligining og'irligini baholash, birgalikda kasalliklarni hisobga olgan holda. *OIV infektsiyasi va immunosupressiya.* 2020; 12(2): 7–30. [Rassoixin V.V., Samarina A.V., Belyakov N.A., Trofimova T.N. va boshqalar. Epidemiologiya, klinik ko'rinish, diagnostika, kasallikning og'irligini baholash COVID-19. *OIV infektsiyasi va immunosupressiv kasalliklar.* 2020; 12(2): 7–30 (rus tilida)]. DOI: 10.22328/2077-9828-2020-12-2-7-30

4 Bubnova M.G., Aronov D.M. COVID-19 va yurak-qon tomir kasalliklari: epidemiologiyadan reabilitatsiyagacha. *Pulmonologiya.* 2020; 30(5): 688–99. [Bubnova M.G., Aronov D.M. COVID-19 va yurak-qon tomir kasalliklari: epidemiologiyadan reabilitatsiyagacha. *Pulmonologiya.* 2020; 30(5): 688–99 (rus tilida)]. DOI: 10.18093/0869-0189-2020-30-5-688-699